

Pengelønsudviklingen for fire udvalgte fag for Danmark i efterkrigstiden

Knud Lüttichau

Økonomisk Institut, Aarhus Universitet

SUMMARY. The purpose of this analysis, which is based on Danish data for the post-war period, is to study the determinants of the difference between wage rates changes for the labour market as a whole and wage rates changes for respectively male skilled bricklayers, male skilled blacksmiths and fitters, male unskilled textile workers and female unskilled shoe workers. The regression results demonstrate that apart from the equation for male skilled bricklayers the coefficients of determination are rather small and that the forecast ability is rather limited for all equations.

1. *Formålet* med denne undersøgelse for efterkrigstiden er at forsøge at bestemme nogle af de forhold, der er bestemmende for differensen mellem:

(a) Pengelønsændringen for faglærte murere og pengelønsændringen for det øvrige manuelle arbejdsmarked, dvs. for det samlede manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingssektoren bortset fra faglærte murere.

(b) Faglærte smede- og maskinarbejderes pengelønsændring og pengelønsændringen for resten af det manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed.

(c) Pengelønsændringen for ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og pengelønsændringen for det øvrige manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed.

(d) Kvindelige skotøjsarbejderes pengelønsændring og pengelønsændringen for resten af det manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed.

Fremskaffelsen af undersøgelsens grundmateriale er foretaget af daværende stud. oecon. Jørgen S. S. Jørgensen, der også har foretaget en lang række beregninger. Estimationen af regressionsligningerne er sket på Aarhus Universitets Regnecenter. Jeg ønsker at takke medarbejderne ved Økonomisk Institut og Statistisk Institut for råd under udarbejdelsen. Endelig takkes Statens Almindelige Videnskabsfond for en bevilling på kr. 5000 til aflønning af studentermedhjælp.

Pengelønsudviklingen for fire udvalgte fag for Danmark i efterkrigstiden

Knud Lüttichau

Økonomisk Institut, Aarhus Universitet

SUMMARY. The purpose of this analysis, which is based on Danish data for the post-war period, is to study the determinants of the difference between wage rates changes for the labour market as a whole and wage rates changes for respectively male skilled bricklayers, male skilled blacksmiths and fitters, male unskilled textile workers and female unskilled shoe workers. The regression results demonstrate that apart from the equation for male skilled bricklayers the coefficients of determination are rather small and that the forecast ability is rather limited for all equations.

1. *Formålet* med denne undersøgelse for efterkrigstiden er at forsøge at bestemme nogle af de forhold, der er bestemmende for differensen mellem:

(a) Pengelønsændringen for faglærte murere og pengelønsændringen for det øvrige manuelle arbejdsmarked, dvs. for det samlede manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingssektoren bortset fra faglærte murere.

(b) Faglærte smede- og maskinarbejderes pengelønsændring og pengelønsændringen for resten af det manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed.

(c) Pengelønsændringen for ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og pengelønsændringen for det øvrige manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed.

(d) Kvindelige skotøjsarbejderes pengelønsændring og pengelønsændringen for resten af det manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed.

Fremskaffelsen af undersøgelsens grundmateriale er foretaget af daværende stud. oecon. Jørgen S. S. Jørgensen, der også har foretaget en lang række beregninger. Estimationen af regressionsligningerne er sket på Aarhus Universitets Regnecenter. Jeg ønsker at takke medarbejderne ved Økonomisk Institut og Statistisk Institut for råd under udarbejdelsen. Endelig takkes Statens Almindelige Videnskabsfond for en bevilling på kr. 5000 til aflønning af studentermedhjælp.

Det er af stor interesse at analysere netop den *afvigende lønudvikling* for et fag nærmere. Erfaringen i mange lande viser nemlig, at arbejderne i et fag primært er interesseret i, hvor stor deres fags lønstigning er sammenlignet med lønstigningen for andre dele af arbejdsmarkedet^{1a}.

Det mest karakteristiske træk ved den danske lønstruktur er, at den har holdt sig forbavsende konstant i mellemkrigstiden og, hvis der ses bort fra kvinderne, også i efterkrigstiden^{1b}. Det er derfor også af stor interesse at undersøge *lønafsmittningens* betydning for lønudviklingen. Vil f.eks. en tidligere stedfunden relativt lille (stor) lønstigning for et fag medføre, at det betragtede fags lønstigning bliver relativt stor (lille) senere?

Endvidere er det af den største interesse at få undersøgt, om der er forskel på lønudviklingen for de såkaldte hjemmemarkedsfag, hvor konkurrencen fra udlandet er uden større betydning, og lønudviklingen for områder, hvor den *udenlandske konkurrence* gør sig mere eller mindre stærkt gældende, således at det kun i mere begrænset omfang er muligt at overvælde lønstigningen på priserne. Af denne grund vil undersøgelsen omfatte såvel et hjemmemarkedsfag, faglærte murere, som tre fag der er udsat for mere eller mindre stærk konkurrence fra udlandet, nemlig faglærte smede- og maskinarbejdere, ufaglærte mandlige tekstilarbejdere samt kvindelige skotøjsarbejdere. Jern- og metalindustrien har i både mellemkrigstiden og efterkrigstiden været udsat for en stærkere konkurrence fra udlandet end skotøjs- og tekstilindustriene^{1c}. Endelig er det af stor interesse at sammenligne lønudviklingen inden for henholdsvis byggeriet og jern- og metalindustrien, fordi beskæftigelsen i byggeriet er så stærkt afhængig af indre økonomiske forhold, f.eks. obligationsrenten og omkostningerne i øvrigt, ligesom det er forholdsvis let at øve indflydelse på byggeriets omfang gennem den økonomiske politik. Beskæftigelsen inden for jern- og metalindustrien er derimod stærkt påvirket af industriens almindelige udvikling og af eksportmulighederne. Dette er en anden grund til, at undersøgelsen omfatter både faglærte murere og faglærte smede- og maskinarbejdere.

1a. Se E. Hoffmeyer 1960 p. 123-161 og p. 249-298; S. W. Lerner og J. M. Marquand 1962; L.O.-N.A.F. 1963; D. J. Robertson 1960 og S.A.F.-L.O. 1957.

1b. Se P. Milhøj 1954; A. H. Dahl 1958 og Dahls senere ikke-publicerede undersøgelser af den danske lønstruktur samt bilag 11 i betænkningen om inflationens årsager 1966.

1c. Jern- og metalindustrien er uden tvivl den af de danske industrier, der har været udsat for den stærkeste konkurrence fra udlandet i efterkrigstiden, medens tekstilindustrien og skotøjsindustrien har været kraftigt beskyttet i de første efterkrigsår, men EFTA har betydet en noget øget konkurrence fra udlandet i 1960'erne (se således S. Aa. Hansen 1970 p. 12-17 og H. C. Johansen 1970 p. 25-28).

De forklarende variable

2. Følgende forklarende variable (regressorer) er forsøgt:

(a) *Forskellen mellem de betragtede fags ledighed og ledigheden for den øvrige del af arbejdsmarkedet i anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed.* Denne variabel benyttes som et mål for forskellen mellem overefterspørgselsituationen for de nævnte fag og for resten af arbejdsmarkedet i anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed^{1d}.

(b) *Forskellen mellem ændringen i ledigheden for de betragtede fag og ændringen i ledigheden for den øvrige del af arbejdsmarkedet i anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed.* Denne variabel benyttes som et mål for forventningerne hos arbejdsmarkedets parter angående den fremtidige størrelse af forskellen mellem overefterspørgslen for henholdsvis de udvalgte fag og resten af arbejdsmarkedet i de førnævnte sektorer². Hvis differensen forøges/formindskes vil parterne således ofte regne med, at stigningen/faldet vil fortsætte i fremtiden.

(c) *Forskellen mellem ændringen³ i restindkomsten divideret med produktionsværdien for de industrier i hvilke de betragtede fag er beskæftiget og ændringen i restindkomsten divideret med produktionsværdien for resten af industrierne ialt⁴.* Denne variabel benyttes som et mål for forskellen mellem profitændringen for de industrier, hvor de betragtede fag er beskæftiget og profitændringen for resten af industrierne ialt.

(d) *Forskellen mellem den laggede pengelønsændring for de betragtede fag og den laggede pengelønsændring for den øvrige del af det manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed⁵.* Hensigten med brugen af denne variabel er at undersøge, om en stor (lille) lønstigning før i tiden for det betragtede fag sammenlignet med lønstigningen før i tiden for det øvrige arbejdsmarked vil medføre, at det betragtede fags senere lønstigning bliver lille (stor) sammenlignet med den senere lønstigning for det øvrige arbejdsmarked.

1d. I K. Lüttichau (1972a, note 3) diskuteres arbejdsløshedens egnethed som mål for overefterspørgslen.

2. I K. Lüttichau (1972a, note 4) fremføres argumenter for at benytte henholdsvis den absolutte og den relative ændring i arbejdsløshed. I det følgende vil såvel den absolutte som relative formulering blive anvendt.

3. Da diagrammer afslører trend i tidsserierne for forskellen mellem profitniveauet for de betragtede industrier og profitniveauet for resten af industrien, men derimod ikke for forskellen mellem ændringen i profitten, forsøges alene den sidstnævnte som variabel.

4. Denne variabel blev ikke forsøgt for faglærte murere, da der ikke findes profitdata for byggesektoren for hele den betragtede periode.

5. Regressionsligningen er autoregressiv af første grad, hvis den indeholder den laggede værdi af regressanten som regressor. Det generelt benyttede Durbin-Watson-test er ikke gyldig uden modifikationer for de pågældende ligninger.

(e) *Graden af konkurrence fra udlandet*⁶. Hensigten med at benytte denne variabel er at undersøge for hvert af de udvalgte fag, om forskellen mellem pengelønsændringen for de betragtede fag og pengelønsændringen for resten⁷ af det manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed er større eller mindre i de år, hvor konkurrencen fra udlandet er ret begrænset på grund af den danske økonomis forholdsvise isolation, end i de år hvor Danmark er i mere intensiv konkurrence med udlandet. Af de fire udvalgte fag er murerne regnet for et hjemmemarkedsfag og resten fag, der er beskæftiget i industrier, der er udsat for en vis konkurrence fra udlandet.

3. Der er i denne undersøgelse ikke forsøgt andre forklarende variable end de ovenfor nævnte. Der er imidlertid yderligere variable, der kan komme på tale, først og fremmest forskellen mellem produktivitetsudviklingen i den industri, hvor det betragtede fag er beskæftiget og produktivitetsudviklingen i den øvrige industri ialt. Det har dog ikke været muligt at inddrage denne variabel i analysen, da de nødvendige data mangler. Strukturelle ændringer i undersøgelsesperioden samt lønsystemernes⁸ forskellige udbredelse for de fire fag er forhold, der også kan tænkes at spille en rolle.

Modelspecifikation

4. Den *økonomiske begrundelse* for den i denne undersøgelse anvendte differensmodel er det faktum, at erfaringen viser⁹, at arbejderne inden for et fag pri-

6. Graden af konkurrence fra udlandet må indføres i regressionsligningen som dummy variabel, da det er svært at finde et mål for konkurrencens intensitet. Det er kun muligt at opdele i de år, hvor konkurrencen er intensiv, og i de år hvor den er mindre intensiv (se appendix).

7. En svaghed ved denne fremgangsmåde er, at medens faglærte smede- og maskinarbejdere, ufaglærte mandlige tekstilarbejdere samt kvindelige skotøjsarbejdere er fag i konkurrence med udlandet og faglærte murerer er et hjemmemarkedsfag, så består den »øvrige« del af det manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed, som disse fag hver for sig sammenlignes med, af såvel fag udsat for konkurrence fra udlandet som rene hjemmemarkedsfag, altså overvejende konkurrencefag. Den nævnte svaghed vil således spille en forholdsvis beskedent rolle for murerens vedkommende, medens den vil spille en større rolle for de tre konkurrencefag.

8. De faglærte murerer var minimallønnet i hovedstaden og normallønnet i provinsen og havde begge steder en akkordprocent på ca. 70. Faglærte smede- og maskinarbejdere var minimallønnet både i hovedstaden og i provinsen og havde akkordprocenter på henholdsvis 38 og 45. De ufaglærte mandlige tekstilarbejdere var aflønnet efter normallønssystemet i såvel hovedstaden som i provinsen og deres akkordprocenter var på 18 og 39. Endelig var kvindelige skotøjsarbejdere minimallønnet både i hovedstaden og i provinsen med akkordprocenter på henholdsvis 51 og 37. Tallene, der er oplyst af Dansk Arbejdsgiverforening, refererer sig alle til april kvartal 1964.

9. Se E. Hoffmeyer (1960, p. 123-161 og p. 249-298), S. W. Lerner og J. M. Marguand 1962; L.O.-N.A.F. 1963; D. J. Robertson 1960 og S.A.F.-L.O. 1957.

mært er interesseret i, hvor stor dette fags lønstigning er sammenlignet med lønstigningen for andre dele af arbejdsmarkedet.

Anvendelsen af differensmetoden¹⁰ vil i øvrigt implicere, at begge differens elementer vil få påtvunget samme regressionskoefficient og samme timestag. Dette kunne være undgået, hvis pengelønstigningens determinanter i stedet var blevet estimeret direkte for de fire fag hver for sig. Differensmodellen vil imidlertid blive anvendt alligevel, fordi den ovenfor anførte økonomiske begrundelse er tungtvejende.

5. Det er determinanterne for differensen mellem pengelønsændringen for de udvalgte fag og pengelønsændringen for det øvrige¹¹ manuelle arbejdsmarked inden for de førnævnte sektorer, der søges estimeret. Analysen foregår med andre ord på et *lavt aggregeret niveau*, hvad angår de enkelte fag, men på et *højt aggregeret niveau*, hvad det øvrige arbejdsmarked angår.

6. Det er den *årlige*¹² *relative*¹³ ændring fra april kvartal¹⁴ til april kvartal det følgende år i differensen mellem pengelønsændringen for de udvalgte fag og pengelønsændringen for det øvrige manuelle arbejdsmarked inden for anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed, der er blevet analyseret.

Alle de forklarende variable er ligeledes udtrykt som årlige relative æn-

10. Det må fremhæves, at selv om der for et fag eksisterer en simpel sammenhæng mellem pengelønsstigningen og dennes determinanter for dette fag, og selv om der også findes en simpel sammenhæng mellem pengelønsstigningen og dennes determinanter for det øvrige manuelle arbejdsmarked, behøver dette ikke at implicere eksistensen af en simpel sammenhæng mellem de nævnte variables differenser.

11. Det må fremhæves, at medens pengelønsens data alene vedrører arbejderne i anlægs-, bygge- og fremstillingssektoren, så refererer de benyttede arbejdsløshedstal sig til samtlige arbejdere og funktionærer, der er arbejdsløshedsforsikrede. Forskellen er i øvrigt næppe stor, da arbejderne i anlægs-, bygge- og fremstillingsvirksomhed udgør hovedparten af alle arbejdsløshedsforsikrede i disse sektorer. Det må også nævnes, at profittallene alene vedrører industrien, og at de derfor afviger fra pengelønsens data, der ud over industrien også omfatter anlægs-, bygge- og håndværksvirksomhed. Denne forskel giver næppe heller anledning til stor betænkelighed, da industrien er den afgjort største af disse sektorer.

12. Det kan indvendes, at ændringerne måske hellere burde være beregnet over to år, da overenskomstperiodernes længde, bortset fra 1958-1961, alle var af to års varighed. Dette gøres imidlertid ikke, da det ville reducere antallet af observationer for meget.

13. Da der er stærke trendbevægelser i tidsserierne for såvel den absolutte værdi for pengeløn som for den absolutte ændring i denne, benyttes den relative ændring.

14. April kvartal er foretrukket, da konflikterne på arbejdsmarkedet kun sjældent strækker sig ind i april måned, ligesom vejret normalt er ret stabilt i dette kvartal. Såvel januar som oktober kvartal har derimod stærkt svingende vejrforhold fra år til år. Løntallene for januar kvartal er herudover i visse år påvirket af, at de overenskomstmæssige lønforhandlinger finder sted i dette kvartal. Endelig er juli kvartals løntal forstyrret af, at ferien hovedsageligt afvikles i denne periode.

dringer¹⁵ eller årlige niveauer. Det skal bemærkes, at tidsserierne for såvel de relative ændringer som arbejdsløshedsniveauet, alle er udtrykt som *decimaler* og ikke som procenter.

7. De forklarende variable (regressorer) indføres i regressionsligningen *én ad gangen*.

Estimationen har fundet sted ved hjælp af *mindste kvadraters metode*.

Da de variable er gensidigt afhængige, burde den formulerede relation indgå i en model til simultan estimation af såvel den forklarede variabel som de forklarende variable. Under anvendelse af de sædvanlige estimationsmetoder for sådanne modeller ville man kunne afhjælpe den bias i de estimerede parametre, som følger af den her anvendte *simple estimationsteknik*.

I denne analyse er alene benyttet *lineære relationer* mellem de variable.

8. De benyttede *timelags* måler alle tidsafstanden målt i måneder mellem de årlige ændringer i de forskellige forklarende variables medianværdier og den forklarede variabels medianværdi.

Der er eksperimenteret med forskellige timelags for forskellen i ledigheden, for forskellen i ledighedens ændring samt for forskellen i profittens ændring. Derimod er forskellen i den laggede pengelønsændring alene forsøgt for ét timelag, nemlig 12 måneder¹⁶. Der er udvalgt de timelags, der giver den største determinationskoefficient¹⁷, hvis vel at mærke de estimerede regressionskoefficienter alle udviser de på forhånd forventede fortegn, og hvis timelagget ud fra økonomiske ræsonnementer synes plausibelt.

9. Den valgte undersøgelsesperiode¹⁸ er 1950-1966. Denne periode er igen

15. Samtlige ændringer er beregnet som simple første differenser.

16. Der er næppe tvivl om, at denne variabel burde have været forsøgt også for større timelags end 12 måneder, f.eks. for 15, 18, 21 og 24 måneder, da de kollektive overenskomster var to-årige for efterkrigstiden, bortset fra 1958-1961 overenskomsten. Det er muligt, at benyttelsen af et længere lag for denne variabel ville have forøget determinationskoefficienten. Der er derimod ingen grund til at forsøge kortere timelags end 12 måneder. Dette skyldes, at for kortere timelags ville den forklarede variabel og dennes laggede værdi være stærkt indbyrdes korreleret, da de overlapper hinanden.

17. Valget af timelags lettes, hvis determinationskoefficienten dels udviser en tydelig markeret største værdi, og dels varierer systematisk med timelaggets længde. Dette kriterium er, benyttet alene, måske lidt for håndfast og må suppleres med almindelig baggrundsviden om de økonomiske forhold i undersøgelsesperioden, specielt vedrørende forholdene på arbejdsmarkedet.

18. Den første afvigende pengelønsændring, der er taget med i regressionsanalysen er ændringen fra april kvartal 1950 til april kvartal 1951, medens den sidste medtagne er fra april kvartal 1966 til april kvartal 1967. Årene efter 1967 har leveret data til afprøvning af regressionsligningerne til prognoseformål.

delt op i følgende delperioder: 1950-1958 og 1959-1966¹⁹. Opdelingen er foretaget for at kunne studere om der er væsentlige forskelle på løndannelsen i en periode med gennemgående nogen ledighed som i årene 1950-1958, og på løndannelsen i en periode kendetegnet ved fuld beskæftigelse i alle årene, som tilfældet var for 1959-1966.

10. I det følgende vil nedennævnte *symboler* blive benyttet.

<i>D.W.</i>	=	Durbin-Watson-statistikken til måling af autokorrelation i residualerne
<i>e</i>	=	residualet
<i>FM</i>	=	faglærte murere
<i>FSM</i>	=	faglærte smede- og maskinarbejdere
<i>KS</i>	=	kvindelige skotøjsarbejdere
<i>R²</i>	=	determinationskoefficienten korrigeret for frihedsgrader
<i>r</i>	=	den simple korrelationskoefficient
<i>T</i>	=	antal observationer
<i>t</i>	=	tiden målt i antal måneder
<i>U</i>	=	den årlige gennemsnitlige arbejdsløshed udtrykt som decimal
<i>UMT</i>	=	ufaglærte mandlige tekstilarbejdere
\dot{U}	=	den årlige, absolutte ændring i den årlige, gennemsnitlige arbejdsløshed udtrykt som decimal
<i>u</i>	=	den årlige, relative ændring i den årlige, gennemsnitlige arbejdsløshed udtrykt som decimal
<i>w</i>	=	den årlige, relative ændring i den gennemsnitlige pengeløn udtrykt som decimal
<i>ØV</i>	=	den øvrige del, dvs. bortset fra det betragtede fag
*	=	signifikant på 10% signifikansniveauet
**	=	» » 5% »
***	=	» » 1% »

Estimationsresultaterne

11. De estimerede regressionsligninger er som følger for de tre perioder, idet der med én enkelt undtagelse alene bringes ligninger, hvis regressionskoefficienter er signifikante.

19. Estimationsresultaterne for disse delperioder er bestemt med forholdsvis stor usikkerhed, da antallet af observationer er lille.

1950-1966

$$w_t^{FM} - w_t^{\theta V} = 0,00299 - 0,99058 (\dot{U}_{t-8}^{FM} - \dot{U}_{t-8}^{\theta V}) + e_t \quad (1)$$

(0,00560) (0,19209)***

$$T = 17$$

$$R^2 = 0,615$$

D.W. = 2,730 *D.W.* er ikke signifikant på 1% signifikansniveauet

$$w_t^{FSM} - w_t^{\theta V} = -0,01934 - 0,22985 (U_{t-16}^{FSM} - U_{t-16}^{\theta V})$$

(0,00793)**(0,13059)*

$$- 0,57347 (w_{t-12}^{FSM} - w_{t-12}^{\theta V}) + e_t \quad (2)$$

(0,20920)**

$$T = 17$$

$$R^2 = 0,329$$

$$r_{U^{FSM} - U^{\theta V}, w^{FSM} - w^{\theta V}} = -0,08821$$

$$w_t^{UMT} - w_t^{\theta V} = -0,01472 - 0,33678 (U_{t-8}^{UMT} - U_{t-8}^{\theta V})$$

(0,00556)**(0,20673)

$$- 0,36097 (w_{t-12}^{UMT} - w_{t-12}^{\theta V}) + e_t \quad (3)$$

(0,21315)

$$T = 17$$

$$R^2 = 0,153$$

$$r_{U^{UMT} - U^{\theta V}, w^{UMT} - w^{\theta V}} = -0,13060$$

$$w_t^{KS} - w_t^{\theta V} = -0,00061 - 0,62761 (w_{t-12}^{KS} - w_{t-12}^{\theta V}) + e_t \quad (4)$$

(0,00391) (0,19453)***

$$T = 17$$

$$R^2 = 0,371$$

1950-1958

$$w_t^{FM} - w_t^{\theta V} = 0,00394 - 1,07088 (\dot{U}_{t-8}^{FM} - \dot{U}_{t-8}^{\theta V}) + e_t \quad (5)$$

(0,00471) (0,14700)***

$$T = 9$$

$$R^2 = 0,866$$

$$w_t^{FSM} - w_t^{\theta V} = -0,06210 - 0,91732 (U_{t-6}^{FSM} - U_{t-6}^{\theta V})$$

(0,02278)**(0,33513)**

17*

$$= 0,03962 (u_{t-6}^{FSM} - u_{t-6}^{\theta V}) + e_t \quad (6)$$

(0,01457)**

$$T = 9$$

$$R^2 = 0,455$$

$$r_{U^{FSM} - U^{\theta V}, u^{FSM} - u^{\theta V}} = -0,71516$$

1959-1966

$$w_t^{FM} - w_t^{\theta V} = 0,00730 - 1,08752 (\dot{U}_{t-10}^{FM} - \dot{U}_{t-10}^{\theta V})$$

(0,00838) (0,29064)**

$$= 0,57252 (w_{t-12}^{FM} - w_{t-12}^{\theta V}) + e_t \quad (7)$$

(0,21273)**

$$T = 8$$

$$R^2 = 0,660$$

$$r_{\dot{U}^{FM} - \dot{U}^{\theta V}, w^{FM} - w^{\theta V}} = -0,41629$$

$$w_t^{FSM} - w_t^{\theta V} = -0,04046 - 0,88482 (U_{t-18}^{FSM} - U_{t-18}^{\theta V})$$

(0,01423)** (0,38555)*

$$= 0,58179 (w_{t-12}^{FSM} - w_{t-12}^{\theta V}) + e_t \quad (8)$$

(0,27548)*

$$T = 8$$

$$R^2 = 0,510$$

$$r_{U^{FSM} - U^{\theta V}, w^{FSM} - w^{\theta V}} = -0,04580$$

$$w_t^{KS} - w_t^{\theta V} = -0,00939 - 1,07941 (U_{t-14}^{KS} - U_{t-14}^{\theta V})$$

(0,00527) (0,50250)*

$$= 0,67039 (w_{t-12}^{KS} - w_{t-12}^{\theta V}) + e_t \quad (9)$$

(0,19987)**

$$T = 8$$

$$R^2 = 0,685$$

$$r_{U^{KS} - U^{\theta V}, w^{KS} - w^{\theta V}} = 0,08364$$

12. Hverken forskellen mellem profitændringen for de industrier, hvor de betragtede fag er beskæftiget, og profitændringen for den øvrige industri²⁰ eller

20. Denne variabel er af datamæssige grunde alene forsøgt for perioden 1950-1963. Der kan imidlertid næppe siges at være sket en egentlig efterprøvning af profitens rolle på grund af den dårlige kvalitet som målet for profitændringen udviser. Profitændringsvariablen blev ikke forsøgt for faglærte murere, da der ikke findes profitdata for byggesektoren.

dummy variabelen vedrørende konkurrencen fra udlandet²¹ viste sig signifikante for nogen af de fire fag for efterkrigstiden.

De estimerede regressionskoefficienter for dummy variabelen var for alle fire fags vedkommende langt fra signifikante og med skiftende fortegn for faglærte murere og for faglærte smede- og maskinarbejdere, medens ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og kvindelige skotøjsarbejdere udviste henholdsvis et positivt og et negativt fortegn. Det fundne negative fortegn for kvindelige skotøjsarbejdere implicerer, at lønstigningen var relativt stor for kvindelige skotøjsarbejdere for år med forholdsvis lille konkurrence fra udlandet 1950-1958 og relativt lille for år med forholdsvis stærk konkurrence fra udlandet 1959-1966. Det fundne fortegn for dette fag er med andre ord det forventede fortegn, medens det estimerede positive fortegn for ufaglærte mandlige tekstilarbejdere ikke er det forventede resultat^{22a}. På grund af at samtlige de estimerede regressionskoefficienter vedrørende konkurrencen fra udlandet er så langt fra at være signifikante for efterkrigstiden kan der ikke lægges vægt på de fundne resultater, herunder fortegnene.

13. Differensen mellem faglærte mureres lønstigning og lønstigningen på det øvrige manuelle arbejdsmarked synes først og fremmest at være bestemt af forskellen mellem ændringen i murerens ledighed og ændringen i ledigheden for resten af arbejdsmarkedet, medens den gennemgående mest betydningsfulde variabel for faglærte smede- og maskinarbejdere var forskellen mellem ledigheden for dette fag og ledigheden for det øvrige arbejdsmarked. Den mest betydningsfulde variabel for ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og kvindelige skotøjsarbejdere synes at være forskellen mellem den laggede lønstigning for hvert af disse fag og den laggede lønstigning for det øvrige manuelle arbejdsmarked. Lønafsmitningen synes således at være den vigtigste grund til lønstigning for de to lavtlønsfag, ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og kvindelige skotøjsarbejdere.

Lønafsmitningen spillede tilsyneladende den største rolle for perioderne 1950-1966 og især for 1959-1966, men havde ingen betydning for perioden 1950-1958 (se ligning (1)-(9)). Disse resultater synes plausible på baggrund af det faktum, at der fra sidst i 1950'erne fandt en fortsat skærpelse sted af den solidariske lønpolitiks indsnævringshensigt af lønmarginalerne mellem højere

21. Dummy variabelen vedrørende konkurrence med udlandet er forsøgt for 1950-1966.

22a. Det må huskes, at tekstilindustrien og skotøjsindustrien kun var udsat for en ret begrænset konkurrence fra udlandet (se således S. Aa. Hansen 1970 p. 12-17 og H. C. Johansen 1970 p. 25-28).

og lavere lønede^{22b}. Lønafsmittningen synes med andre ord at have spillet en stadig større rolle gennem efterkrigstiden som forklaring af den afvigende lønudvikling for efterkrigstiden.

Det må pointeres, at selvom lønafsmittningen tilsyneladende havde en vis betydning for den afvigende lønudvikling betyder dette ikke, at det er lykkedes at afsløre eksistensen af bestemte fag eller industrier f.eks. i bygge-anlægssektoren, der optræder som lønførere, dvs. at lønstigninger i bygge-anlægssektoren giver anledning til efterfølgende lønstigninger (lønafsmittning) uden for bygge-anlægssektoren. For at kunne analysere den mulige eksistens af lønførere vil det være nødvendigt at betragte differensen mellem faglærte mureres lønstigning og lønstigningen for faglærte smede- og maskinarbejdere og på tilsvarende måde for de andre fag i stedet for den her anvendte metode. En sådan fremgangsmåde vil imidlertid ikke blive forsøgt i denne artikel.

Den estimerede regressionskoefficient for differensen mellem den laggede lønændring for faglærte smede- og maskinarbejdere og den laggede lønændring for resten af arbejdsmarkedet var $-0,58$ for perioden 1959-1966 (se ligning (8)). Dette resultat implicerer, at hvis faglærte smede- og maskinarbejders løn steg f.eks. 9% for 12 måneder siden, medens lønnen for resten af arbejdsmarkedet steg 10% også 12 måneder tidligere, så vil faglærte smede- og maskinarbejders løn alt andet lige nu stige 0,58% mere end lønnen vil stige nu for det øvrige arbejdsmarked.

Frem til 1959 var lønstigningen for faglærte smede- og maskinarbejdere i det store og hele af samme størrelsesorden som lønstigningen for resten af arbejdsmarkedet. I 1960'erne har faglærte smede- og maskinarbejders lønstigning derimod været mindre end de øvriges. Denne forskel afspejler sandsynligvis effekten af, at jern- og metalindustrien var udsat for en betydelig stærkere konkurrence fra udlandet for 1960'erne end for 1950'erne.

Det fundne timelag for differensen mellem ledigheden for faglærte smede- og maskinarbejdere og ledigheden for det øvrige arbejdsmarked er vokset fra 6 måneder i årene 1950-1958 til 18 måneder i perioden 1959-1966, medens de estimerede regressionskoefficienter er næsten helt identiske for de to delperioder, nemlig henholdsvis $-0,92$ for 1950-1958 og $-0,88$ for 1959-1966 (jfr. ligningerne (6) og (8)). Denne ændring skyldes måske virkningen af, at jern- og metalindustrien har været udsat for en betydelig stærkere konkurrence fra udlandet for årene 1959-1966 end for perioden 1950-1958^{22c}.

22b. Se bilag 11 i Økonomiministeriet, 1966.

22c. I Det Økonomiske Råds undersøgelse af udviklingen i Danmarks internationale konkurrenceevne fremgår det at inden for industrien har de procentvise lønstigninger for 1955-1965 været lavest i jern-

(fortsættes næste side)

De estimerede timelags for differensen mellem de faglærte smede- og maskinarbejderes ledighed og ledigheden for den øvrige del af det manuelle arbejdsmarked synes i øvrigt at være bemærkelsesværdigt store for perioderne 1950-1966 og 1959-1966, nemlig henholdsvis 16 og 18 måneder (se ligning (2) og (8)).

14. Determinationskoefficienten korrigeret for frihedsgrader er vist i tabel 1 for de fire fag.

Tabel 1 viser²³, at de forsøgte variable bortset fra faglærte murere gennemgående synes at forklare differensernes variation forholdsvis dårligt.

TABEL 1. *Determinationskoefficienten*^(a) R^2

Perioder	Faglærte murere		Faglærte smede- og maskinarb.		Ufaglærte mandlige tekstilarb.		Kvindelige skotøjsarbejdere	
	Regressionsligning	R^2	Regressionsligning	R^2	Regressionsligning	R^2	Regressionsligning	R^2
1950-66	(1)	0,615	(2)	0,329	(3)	0,153 ^(b)	(4)	0,371
1950-58	(5)	0,866	(6)	0,455		0,103 ^(b)		0,118 ^(b)
1959-66	(7)	0,660	(8)	0,510		0,189 ^(b)	(9)	0,685

NOTE: (a) Korrigeret for frihedsgrader.

(b) Ingen signifikante regressionskoefficienter.

Den afvigende lønudvikling for ufaglærte mandlige tekstilarbejdere var

og metalindustrien, som formentlig var det område, hvor den udenlandske konkurrence har gjort sig stærkest gældende. Det fremgår yderligere, at jern- og metalindustriens lønstigning var betydelig mindre end lønstigningen for industrien ialt for 1960-1965, medens lønstigningen for jern- og metalindustrien kun var lidt mindre end lønstigningen for industrien ialt for 1955-1960 (se således Det Økonomiske Råds formandskab 1969 p. 53-65 og 1966 p. 69-73).

23. Det må erindres, at sammenligninger af de estimerede determinationskoefficienters størrelse er af tvivlsom værdi. Dette skyldes, at determinationskoefficientens fordelingsfunktion afhænger af de valgte forklarende variable, af de benyttede timelags, og af den form, i hvilken de forklarende variable indgår. Fordelingsfunktionen for determinationskoefficienten afhænger således af matricen af forklarende variable, af graden af autokorrelation i residualerne og af graden af gensidig afhængighed mellem de forklarende variable. Dette implicerer, at sammenligninger mellem forskellige determinationskoefficienter er genstand for stor usikkerhed, da matricen af forklarende variable, graden af autokorrelation og graden af gensidig afhængighed mellem de forklarende variable må antages at variere med de benyttede variable, timelags og funktionsformer. (Se J. Koerts og A. P. J. Abrahamse (1969)).

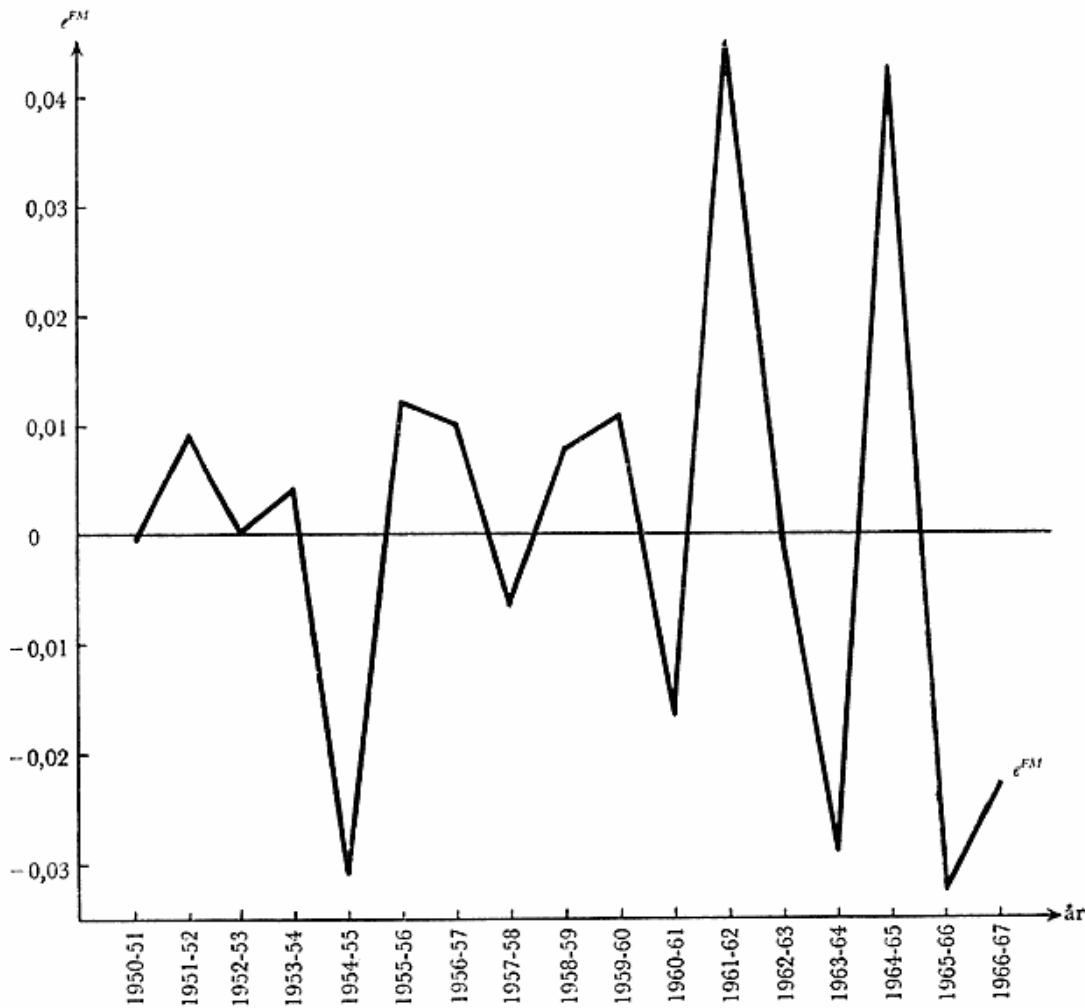

FIG. 1. Residualer fra ligning (1) faglærte murere. 1950-1966.

således udelukkende forklaret ved trenden, da de forsøgte variable ikke var signifikante (se ligning (3)).

De institutionelle forhold og andre ikke indgående faktorer synes at spille en afgørende rolle for variationen i differenserne.

Diskussion af residualerne

15. Blandt de år der indgår i efterkrigstidens undersøgelsesperiode, er der særlig grund til at diskutere følgende.

16. Den danske devaluering over for dollar på næsten 30% den 18. sept. 1949

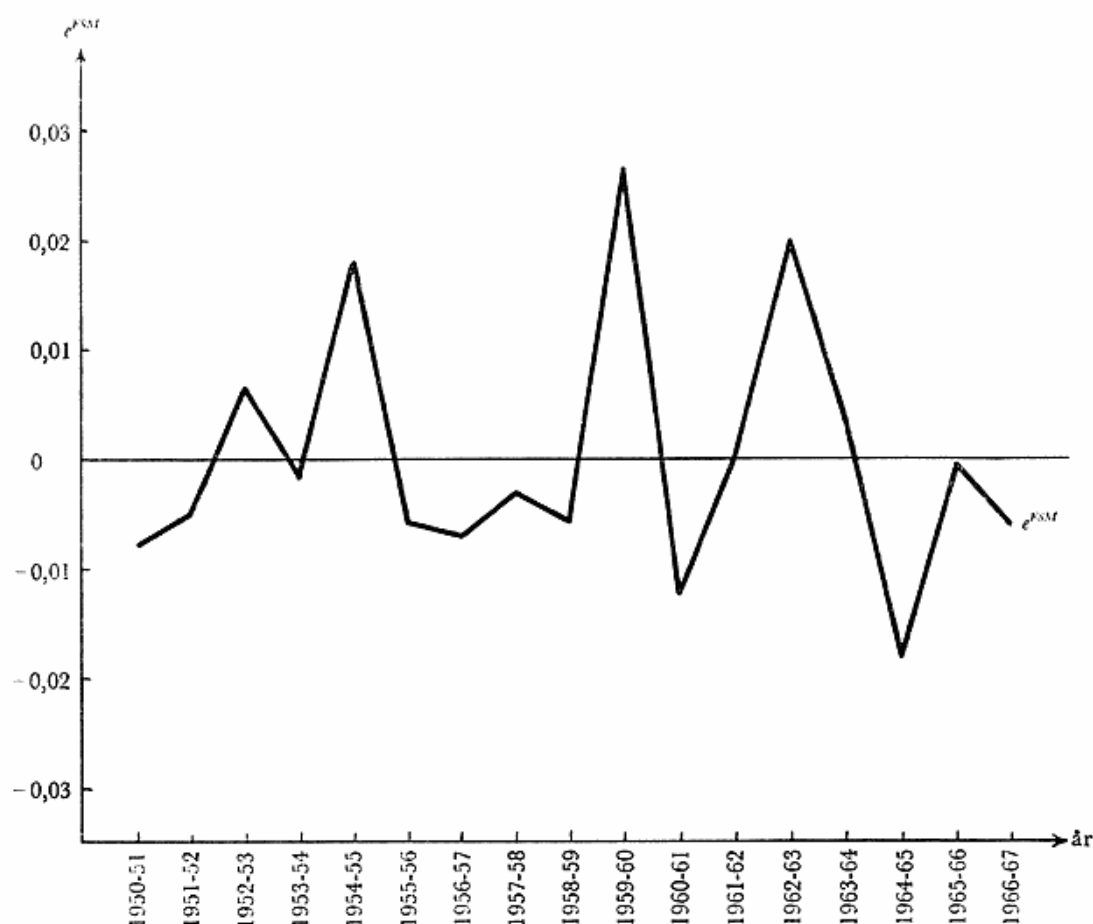

FIG. 2. Residualer fra ligning (2) faglærte smede- og maskinarbejdere. 1950-1966.

synes ikke at manifestere sig i residualerne for de tre konkurrencefag for 1950-1951 (se figur 2-4). Dette forekommer imidlertid plausibelt, da næsten alle vore vigtigste handelspartnere samtidig i større eller mindre grad ændrede deres valutakurser over for dollar.

17. Ved marts-forliget 1954 blev det besluttet at søge efterspørgselspresset inden for bygge-anlægsvirksomhed nedbragt. For det første begrænsedes den offentlige bygge-anlægsvirksomhed. For det andet fastsattes boligbyggeriets omfang til 800 mill. kr. i 1955. For det tredje søgtes den private byggevirksomhed reduceret ved en begrænsning af materialebevillingstilsagnene. For det fjerde vedtoges det at ændre bygge-støttelovgivningen i forbindelse med statslånene. I andet halvår af 1954 begrænsedes byggeriet på en række områder

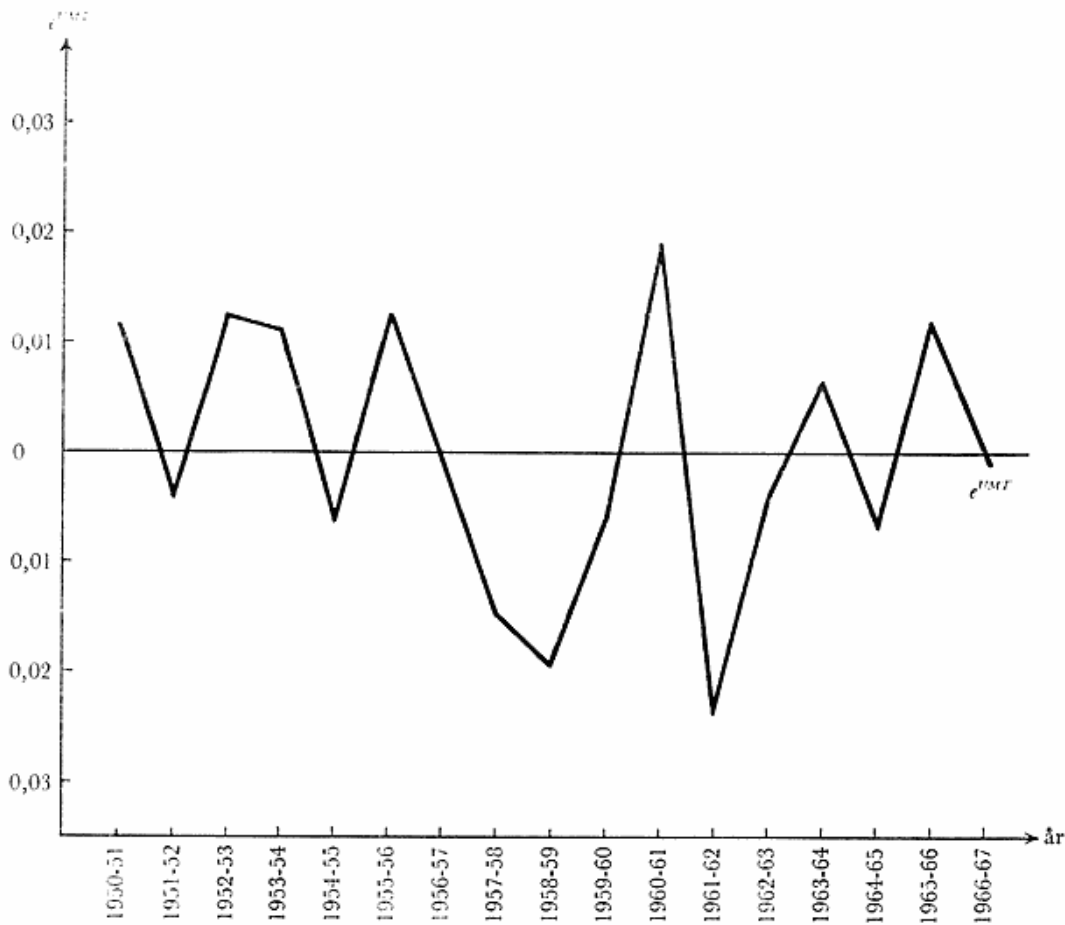

FIG. 3. Residualer fra ligning (3) ufaglærte mandlige tekstilarbejdere. 1950-1966.

ganske væsentligt gennem en kraftig reduktion af statslånstilsagnene. Den 30. sept. 1954 standsede Nationalbanken meddelelsen af tilsagn om genbelåning af de private bankers byggelån. Den 6. oktober 1954 ændredes byggestøtteloven og den 7. oktober skærpedes materialereguleringen²⁴.

Resultatet af alle disse indgreb blev en kraftig reduktion af bygge-anlægs-virksomhed fra 1954 til 1955. Det forventede residual for faglærte murere er derfor negativt for 1954-1955. Det faktisk fundne residual er netop negativt (se fig. 1).

18. Ved overenskomsten i 1956²⁵ blev der for første gang her i landet indført

24. Se bilag VIII i Finansministeriet (1956).

25. S. Leth Jeppesen (1968) diskuterer virkningerne af efterkrigstidens store konflikter på arbejdsmarkedet 1946, 1956 og i 1961.

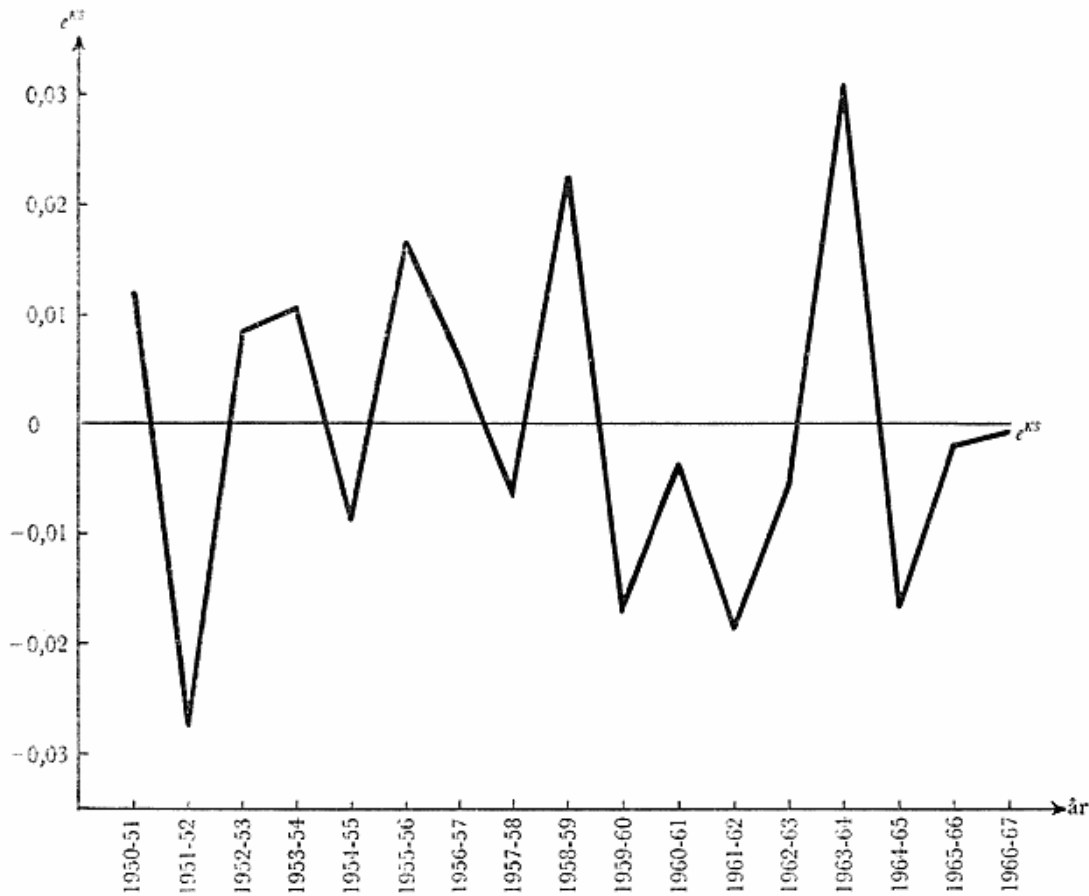

FIG. 4. Residualer fra ligning (4) kvindelige skotøjsarbejdere. 1950-1966.

specielle lavtlønstillæg til de lavtlønnede. Ca. 20% af samtlige de arbejdere, der var ansat hos medlemmer af arbejdsgiverforeningen, fik del i disse tillæg. Dette vil give anledning til et forventet positivt residual for 1955-1956 for de to lavtlønsgag: ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og kvindelige skotøjsarbejdere. De faktiske fundne residualer er netop positive for disse to fag for 1955-1956 (se figur 3 og 4).

19. Fra 1958 til 1960 blev den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid nedsat med tre timer mod en vis lønkomensation²⁶. Denne reduktion fandt sted enten i form af en reduktion på én time den 31. marts 1958, én time den 2. marts 1959

26. Virkningerne af reduktionen i antallet af arbejdstimer i årene 1958, 1959 og 1960 er diskuteret nærmere i D.A.s *Statistikken* for de respektive år.

og én time den 7. marts 1960, eller i form af tre timers nedsættelse den 2. marts 1959. Men der var mange afvigelser fra disse to hovedfremgangsmåder. Det er derfor overordentlig vanskeligt at udtale sig om de forventede residualer. Det er derfor muligt, at de forholdsvis store residualer for henholdsvis smede- og maskinarbejdere for 1959-1960, ufaglærte mandlige tekstilarbejdere for 1958-1959 og kvindelige skotøjsarbejdere for 1958-1959 kan skyldes, at disse fag fik deres arbejdstid nedsat på en måde, der afveg fra den benyttede fremgangsmåde på den øvrige del af det manuelle arbejdsmarked under ét (se figur 2-4).

20. Konflikten på arbejdsmarkedet i foråret 1961 var efterkrigstidens største med 2,1 mill. tabte arbejdsdage. Den kollektive overenskomst, der blev indgået i 1958, omfattede den følgende tre-års periode, medens alle andre overenskomster i efterkrigstiden havde en varighed på to år. Den treårige overenskomst blev indgået på et tidspunkt, da ledigheden var ret stor. Da beskæftigelsen steg stærkt frem til 1961, blev arbejderne lønkrav forstærket, især for de normallønnedes vedkommende. Resultatet af overenskomstforhandlingerne i foråret 1961 blev en kollektiv aftale, der sikrede de faglærte 40 øre, de ufaglærte 60 øre og kvinderne 45 øre i overenskomstmæssig lønstigning. Dette er sikkert en del²⁷ af forklaringen på de fundne negative residualer for faglærte murere og faglærte smede- og maskinarbejdere og det fundne positive residual for ufaglærte mandlige tekstilarbejdere for 1960-1961 (se figur 1-3). De kvindelige skotøjsarbejdere udviser derimod et lille negativt residual for 1960-1961 (se figur 4).

21. Det offentliges bygge- og anlægsvirksomhed ekspanderede kraftigt fra 1961 til 1962. Dette kan være en medvirkende grund til eksistensen af det store positive residual for faglærte murere for 1961-62 (se figur 1).

22. I april måned 1963 blev den såkaldte helhedsløsning vedtaget af Folketinget. Helhedsløsningens hovedindhold var, at bortset fra lavtlønsgrupperne blev der ikke tilladt nogen overenskomstmæssig lønstigning i forbindelse med overenskomstfornyelsen i 1963, samt at den overenskomstmæssige lønstigning

27. Endvidere er den gennemsnitlige timefortjeneste for april kvartal 1960 påvirket af lønkomensationen i forbindelse med den førnævnte arbejdstidsnedsættelse, der fandt sted for visse fag i marts 1960. Hertil kommer, at den langvarige konflikt på arbejdsmarkedet også påvirker den relative fordeling af antallet af arbejdstimer på undergrupper for april kvartal 1961. En standardberegning viser, at den gennemsnitlige timefortjeneste for april kvartal 1961 er kalkuleret 5 øre for lavt, da lønstatistikken kommer til at indeholde relativt få faglærte arbejdstimer og relativt mange ufaglærte og kvindelige arbejdstimer. Se således *Statistikken* for april kvartal 1961.

ved begyndelsen af overenskomstperiodens andet år den 1. marts 1964 begrænsedes til 2%²⁸.

For helhedsløsningens første år 1963-64 udviste faglærte murere det forventede negative residual (se figur 1), medens ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og kvindelige skotøjarbejdere begge udviste de forventede positive residualer (se figur 3 og 4). Faglærte smede- og maskinarbejdere udviste derimod et (lille) positivt residual.

For helhedsløsningens andet år 1964-1965 udviste faglærte murere et stort positivt residual (se figur 1), medens de tre andre fag alle udviste negative residualer (se figur 2-4).

23. En medvirkende grund til eksistensen af de forholdsvis store negative residualer for faglærte murere for årene 1965-1966 og 1966-67 kan muligvis være afdæmpningen af igangsættelserne i byggeriet på grund af obligationsrationeringens eksistens i disse år (se figur 1).

24. Diskussionen af residualernes størrelse og mulige årsager er gjort temmelig detaljeret, da der findes mange økonomiske og institutionelle faktorer, der påvirker den afvigende pengelønsændrings størrelse. Det er imidlertid næppe muligt at medtage alle disse faktorer som variable i regressionsligningen, da mange af disse vanskeligt lader sig kvantificere.

Forecast

25. *Formålet* med dette afsnit er at undersøge, hvor gode de estimerede regressionsligninger er til at forecaste den afvigende lønudvikling for de fire fag uden for estimationsperioderne, nemlig for 1967-1968, 1968-1969, 1969-70 og for 1970-1971. Regressionsligningerne, der er estimeret for perioderne 1950-1966 samt for 1959-1966, vil blive benyttet til dette²⁹.

26. Tabellerne 2-6 demonstrerer først og fremmest, at regressionsligningernes forecastevne gennemgående er ret ringe. Tabel 2 viser yderligere, at de fag-

28. Folketinget foresgte derimod ikke i forbindelse med helhedsløsningen at begrænse lønglidningens omfang hos de minimallønnede.

29. De estimerede regressionsligninger for perioden 1950-1958 benyttes derimod ikke til forecastformål, da alle disse år ligger forholdsvis langt fra forecastårene.

TABEL 2. *Den gennemsnitlige kvadratafvielse for de fire forecastår*

Perio- der	Faglærte murere		Faglærte smede- og maskinarbejdere		Ufaglærte mandlige tekstilarbejdere		Kvindelige skotojs- arbejdere	
	Re- gres- sions- ligning	Gns. kvadrat- afvigel- sessum	Re- gres- sions- ligning	Gns. kvadrat- afvigel- sessum	Re- gres- sions- ligning	Gns. kvadrat- afvigel- sessum	Re- gres- sions- ligning	Gns. kvadrat- afvigel- sessum
	1950-66	(1)	0,0364	(2)	0,0158	(3)	0,0112	(4)
1959-66	(7)	0,0361	(8)	0,0224	—	—	(9)	0,0250

TABEL 3. *De observerede og forecastede værdier 1967-1970. Faglærte murere*

År	Observeret værdi ($w^{FM} - w^{OV}$) obs.	Beregnet værdi ($w^{FM} - w^{OV}$) beregnet.	Differensen (obs.-beregnet.)	Differensen divideret med obs. værdi
1967-1968	-0,0046	-0,0142	0,0096	-2,0870
1968-1969	0,0335	-0,0253	0,0588	1,7552
1969-1970	-0,0100	0,0090	-0,0190	1,9000
1970-1971	-0,0449	-0,0082	-0,0367	0,8174

ANM.: TABEL 3's forecastede værdier er beregnet for regressionsligning (1).

TABEL 4. *De observerede og forecastede værdier 1967-1970. Faglærte smede- og maskinarbejdere*

År	Observeret værdi ($w^{FSM} - w^{OV}$) obs.	Beregnet værdi ($w^{FSM} - w^{OV}$) beregnet.	Differensen (obs.-beregnet.)	Differensen divideret med obs. værdi
1967-1968	-0,0144	-0,0034	-0,0110	0,7639
1968-1969	-0,0123	-0,0083	-0,0040	0,3252
1969-1970	0,0189	-0,0092	0,0281	1,4868
1970-1971	-0,0156	-0,0237	0,0081	-0,5192

ANM.: TABEL 4's forecastede værdier er beregnet for regressionsligning (2).

lærte mureres³⁰ forecast er dårligere end de andre fags forecast, når sammenligningen foretages med udgangspunkt i de samme estimationsperioder. En mulig grund til de faglærte mureres store forecastfejl kan være, at det offentlige traditionelt tilstræber at indskrænkninger i aktiviteten primært rammer bygge- og anlægssektoren.

Det forekommer i øvrigt bemærkelsesværdigt, at regressionsligningerne, der er estimeret for perioden 1959-1966 gennemgående forecaster dårligere end de fundne regressionsligninger for årene 1950-1966, da den sidstnævnte periode også omfatter år, der ligger forholdsvis langt fra forecastårene. På den anden side er skønnene måske sikrere, når regressionsligningerne er estimeret på grundlag af flere observationer.

TABEL 5. *De observerede og forecastede værdier 1967-1970. Ufaglærte mandlige tekstilarbejdere*

År	Observeret værdi ($w^{UMT} - w^{\theta V}$) obs.	Beregnet værdi ($w^{UMT} - w^{\theta V}$) beregn.	Differensen (obs.-bereg.)	Differensen divideret med obs. værdi
1967-1968	-0,0098	-0,0077	-0,0021	0,2143
1968-1969	-0,0177	-0,0085	-0,0092	0,5198
1969-1970	0,0013	-0,0056	0,0069	5,3077
1970-1971	0,0036	-0,0142	0,0178	4,9444

ANM.: TABEL 5's forecastede værdier er beregnet for regressionsligning (3).

TABEL 6. *De observerede og forecastede værdier 1967-1970. Kvindelige skotojsarbejdere*

År	Observeret værdi ($w^{KS} - w^{\theta V}$) obs.	Beregnet værdi ($w^{KS} - w^{\theta V}$) beregn.	Differensen (obs.-bereg.)	Differensen divideret med obs. værdi
1967-1968	-0,0163	0,0070	-0,0233	1,4294
1968-1969	0,0057	0,0096	-0,0039	-0,6842
1969-1970	-0,0045	-0,0042	-0,0003	0,0667
1970-1971	0,0039	0,0022	0,0017	0,4359

ANM.: TABEL 6's forecastede værdier er beregnet for regressionsligning (4).

30. Som nævnt foran synes faglærte mureres residualer at udvise en større variation i estimationsperioden end de tre andre fags residualer udviste i samme periode (se fig. 1-4).

27. I tabel 3-6 er de observerede og forecastede værdier for 1967-1970 vist for den afvigende lønudvikling for de fire fag.

Ved fortolkningen af tabel 3-6 må det erindres, at der fandt følgende begivenheder sted: en arbejdstidsforkortelse³¹ mod lønkomensation fra første lønningsuge efter 1. juni 1968, en ekstraordinær stor overenskomstmæssig lønstigning gældende fra første lønningsuge efter den 8. marts 1969, en arbejdstidsforkortelse³² mod lønkomensation gældende fra første lønningsuge efter 1. september 1970 samt en ekstraordinær stor overenskomstmæssig lønstigning gældende fra 1. marts 1971.

De overenskomstmæssige lønstigninger for årene 1967-1968 og 1969-1970 er af den normale størrelsesorden for efterkrigsperioden, medens de overenskomstmæssige lønstigninger sammen med lønstigningerne som følge af arbejdstidsforkortelser for 1968-1969 og 1970-1971 er af helt ekstraordinær størrelsesorden (se tabel 7).

TABEL 7. *Overenskomstmæssig lønstigning + lønstigning som følge af lønkomensation ved arbejdstidsforkortelserne*

	År			
	1967-1968	1968-1969	1969-1970	1970-1971
Faglærte arbejdere	0,0094	0,0559	0,0097	0,0399
Ikke-faglærte arbejdere	0,0114	0,0744	0,0117	0,0610
Mandlige arbejdere	0,0106	0,0664	0,0108	0,0525
Kvindelige arbejdere	0,0144	0,0855	0,0185	0,0921

28. For 1968-1969 er billedet uklart. De faglærte mureres og de ufaglærte mandlige tekstilarbejderes observerede lønstigninger var henholdsvis større (mindre) end de observerede lønstigninger på det øvrige manuelle arbejdsmarked til trods for den indsnævringshensigt mellem højere og lavere lønnede, som tabel 7 er udtryk for (se tabel 3 og 5). De observerede lønstigninger for faglærte smede- og maskinarbejdere og for kvindelige skotøjsarbejdere var derimod henholdsvis mindre (større) end de observerede lønstigninger på det øvrige manuelle arbejdsmarked (se tabel 4 og 6). Dette er i overensstemmelse med den i tabel 7 udtrykte indsnævringshensigt.

31. Fra 44 ugentlige timer til 42 1/2 time.

32. Fra 42 1/2 ugentlig time til 41 3/4 time.

For det andet år med ekstraordinær stor overenskomstmæssig lønstigning 1970-1971 er alle de observerede lønstigninger derimod i overensstemmelse med den i tabel 7 udtrykte indsnævringshensigt mellem de højere og lavere lønnede, idet de to faglærte gruppers observerede lønstigninger begge var mindre end de observerede lønstigninger på det øvrige manuelle arbejdsmarked, medens de observerede lønstigninger for ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og for kvindelige skotøjsarbejdere begge var større end de observerede lønstigninger på det øvrige manuelle arbejdsmarked (se tabel 3-6).

29. Konkurrencefagene faglærte smede- og maskinarbejders og ufaglærte mandlige tekstilarbejders observerede lønstigninger for såvel 1967-1968 som 1968-1969 samt kvindelige skotøjsarbejders observerede lønstigning for 1967-1968 var alle mindre end de observerede lønstigninger for det øvrige manuelle arbejdsmarked. Den danske devaluering over for dollar den 20. november 1967 synes således ikke at have medført, at de observerede lønstigninger for de tre konkurrencefag var større end de observerede lønstigninger på det øvrige manuelle arbejdsmarked. En mulig forklaring på dette er, at Danmarks vigtigste handelspartner England samtidig foretog en betydelig større devaluering af pundet over for dollar end Danmark, således at nettoresultatet af disse to valutakursændringer blev et næsten uændret konkurrenceforhold over for udlandet.

Afsluttende bemærkninger

30. De vigtigste resultater for den afvigende lønudvikling er for *efterkrigstiden* :

(a) Den vigtigste forklarende variabel for den afvigende lønudvikling er for faglærte murere differensen mellem ændringen i dette fags ledighed og ledighedens ændring for resten af arbejdsmarkedet, medens forskellen mellem faglærte smede- og maskinarbejders ledighed og ledigheden for det øvrige arbejdsmarked er den vigtigste forklarende variabel for faglærte smede- og maskinarbejders afvigende lønudvikling. Den mest betydningsfulde variabel for ufaglærte mandlige tekstilarbejders og for kvindelige skotøjsarbejders afvigende lønudvikling viste sig at være forskellen mellem den laggede lønstigning for det betragtede fag og den laggede lønstigning for det øvrige arbejdsmarked. Lønafsmitningen synes med andre ord at have været den vigtigste grund til lønstigning for de to undersøgte lavtlønsfag: ufaglærte mandlige tekstilarbejdere og for kvindelige skotøjsarbejdere.

(b) Lønafsmitningen spillede tilsyneladende en vis rolle for den afvigende lønudvikling for de undersøgte fag på nær ét for 1950-1966 og især for 1959-

1966. Det forekommer i øvrigt plausibelt, at lønafsmittningen synes at have haft en vis betydning for netop disse to perioder, idet der har fundet en stadig skærpelse af den solidariske lønpolitik sted siden sidst i 1950'erne.

(c) Det er ikke muligt at påvise hverken, at lønstigningen for faglærte murere var relativt stor (lille) i forhold til lønstigningen for resten af arbejdsmarkedet for år med forholdsvis stærk (lille) konkurrence fra udlandet, eller at lønstigningen for de tre fag, der er udsat for en vis konkurrence fra udlandet, var relativt lille (stor) for år med forholdsvis stærk (lille) konkurrence fra udlandet.

(d) De forsøgte variable synes bortset fra faglærte murere at forklare den afvigende lønudvikling relativt dårligt, ligesom de estimerede regressionsligninger alle forecaster forholdsvis dårligt.

APPENDIX *De benyttede data for de fire fag*

31. *Gennemsnitlige nettotimefortjeneste (i kr.)*. Det er nødvendigt at benytte nettotimefortjenesten, d.v.s. eksklusiv alle andre tillæg end dyrtidstillægget, fordi lønstatistikken kun har været opgjort netto frem til 1954. Den gennemsnitlige nettotimefortjeneste er offentliggjort af Dansk Arbejdsgiverforening i *Arbejdsgiveren* og i *Statistikken* og af Danmarks Statistik i *Statistiske Efterretninger*.

32. *Den gennemsnitlige arbejdsløshed* for de arbejdsløshedsforsikrede (målt som decimal). Der benyttes ultimo månedstal, offentliggjort af Danmarks Statistik i *Statistiske Meddelelser*.

33. *Produktionsværdien i henholdsvis jern- og metalindustrien i alt, tekstilindustrien og i skotøjsindustrien (i mill. kr.)* offentliggjort af Danmarks Statistik i *Industriel Produktionsstatistik*.

34. *Restbeløbet i henholdsvis jern- og metalindustrien i alt, tekstilindustrien og i skotøjsindustrien (i mill. kr.)* offentliggjort af Danmarks Statistik i *Industriel Produktionsstatistik*.

35. *Dummy variabel for graden af konkurrence med udlandet*, 1950-1958 er sat = 0 og 1959-1966 er sat = 1.

Løbende tidsserier

36. I undersøgelsen er alene benyttet *løbende tidsserier* og aldrig standardberegneede tidsserier.

Litteratur

- DAHL, A. H. 1959. Lønstrukturen i Dansk Industri siden 1946. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. 192-220.
- FINANSMINISTERIET. 1956. *Samarbejdsproblemer i Danmarks økonomiske politik*. Betænkning nr. 154. København.
- GRUE, O. 1967. *Byggevirksomheden og den økonomiske udvikling*. Københavns Universitets Økonomiske Institut, Studie nr. 12. København.
- HANSEN, SV. AA. 1970. *Industri og håndværk*. København.
- HOFFMEYER, E. 1960. *Stabile priser og fuld beskæftigelse*. København.
- JEPPESEN, S. LETH. 1968. Arbejdsstandsningernes samfundsøkonomiske konsekvenser. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. 21-40.
- JOHANSEN, H. C. 1970. *Udenrigshandel og betalingsbalance*. I. udg. København.
- KOERTS, J. OG A. P. J. ABRAHAMSE. 1969. *On the Theory and Application of the General Linear Model*. Rotterdam.
- LERNER, S. W. OG J. MARQUAND. 1962. Workshop Bargaining, Wage Drift and Productivity in British Engineering Industry. *Manchester School*.
- LÜTTICHAU, K. 1972. Nogle resultater vedrørende pengelønsændringens determinanter for Danmark i efterkrigstiden. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. 64-88.
- MILHØJ, P. 1954. *Lønudviklingen i Danmark 1914-1950*. København.
- MØLLER, S. 1970. Phillips-kurver for danske industrier 1953-1969. Upubliceret.
- NORGE, LO-NAF. 1963. *Longlidningen 1950-1962*. Oslo.
- ROBERTSON, D. J. 1960. *Factory Wage Structure and National Agreements*. Cambridge.
- SVERIGE, SAF-LO. 1957. *Löneglidning*. Stockholm.
- ØKONOMIMINISTERIET. 1966. *Inflationens årsager*. Betænkning nr. 421. København.
- DET ØKONOMISKE RÅDS FORMANDSKAB. 1970. *Boligmarkedet og boligbyggeriet*. København.
- DET ØKONOMISKE RÅDS FORMANDSKAB. 1966. *Konjunktursituationen, indkomstpolitik og indkomststatistik*. København.
- DET ØKONOMISKE RÅDS FORMANDSKAB. 1969. *Udviklingen i Danmarks internationale konkurrenceevne*. København.